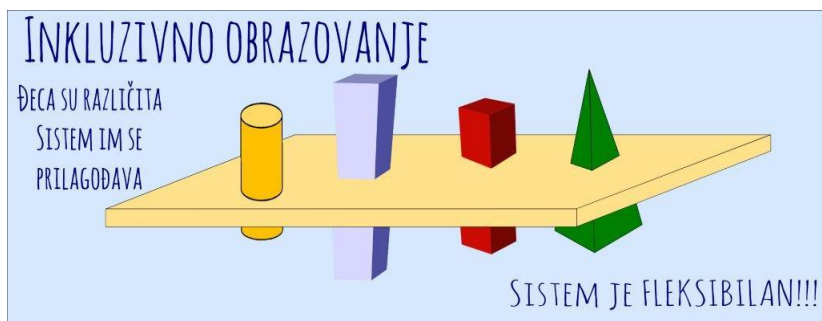

Od devedesetih godina 20. vijeka u Crnoj Gori se uvodi inkluzivna orijentacija - đeca sa smetnjama i teškoćama u razvoju u okviru redovnih škola će stiću ne samo akademska, već i znanja i vještine potrebne za svakodnevni život. *Inkluzivno obrazovanje* je proces u kojem škola prihvata svu decu, uključuje ih u proces učenja i društvene aktivnosti na način koji omogućava razvoj.

Polazište je socijalni i model ljudskih prava: akcenat je na preprekama i barijerama u okruženju, a ne smetnji koja je detetova razvojna ili trenutna karakteristika.

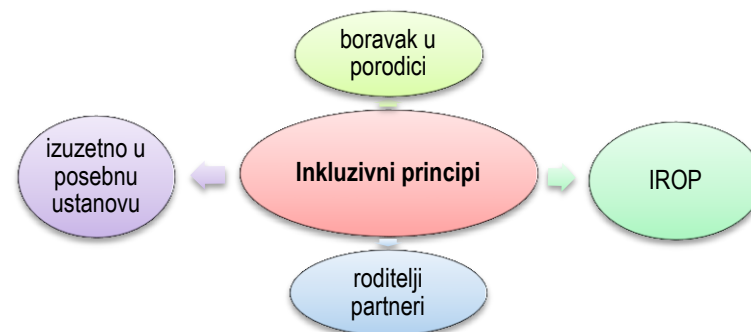
MEDICINSKI MODEL		SOCIJALNI I MODEL LJUDSKIH PRAVA
Donošenje odluka – zasnovano na dijagnozi, posljedicama oštećenja	▶	Procjenjivanje prema individualnim potrebama i orijentisano na postavljanje plana (program, ciljevi)
Kategorizacija je osnov za donošenje odluka	▶	Postojeće vještine i očuvani potencijali polazište za donošenje odluka
Posljedica – izdvajanje iz prirodnog okruženja	▶	Rezultat - đeca sa smetnjama i teškoćama u razvoju i njihove porodice odlučuju o sebi

Socijalni i model ljudskih prava ne pokušava da „popravi i izliječi“ drugačije, već „prilagodi društvo“. Uz sistem zdravstvene i socijalne zaštite i u saradnji sa lokalnom zajednicom i civilnim sektorom, treba da pruži usluge za zdrav, kvalitetan i siguran život dece. Inkluzivno obrazovanje pruža izbor u skladu s individualnim mogućnostima, društvo se prilagođava pojedincu, a ne pojedinac društvu.

Cilj je kvalitetno i dostupno obrazovanje dece u skladu s njihovim interesovanjima, mogućnostima i potrebama. Sistem je usmjeren na rani razvoj, pristup i kontinuitet obrazovanja, praćenje i evaluaciju postignuća dece. VAŽNO je:

- Rano prepoznavanje i odgovor na potrebe dece.
- Učešće u svim aktivnostima, podrška, prilagođavanje uslova i programa.
- Mijenjanje stavova kroz interakciju i zajednički život

Kao prvi izbor, đeca sa smetnjama u razvoju pohađaju redovne škole. Akcenat je na *individualizaciji*. Nastavnik prepoznaje mogućnosti, potrebe i osobine svakog učenika i prilagođava svoj pristup. Za dijete se radi **Individualni razvojno-obrazovni program (IROP)**. Njime se određuju: oblici vaspitno-obrazovnog rada, dodatna stručna pomoć, prilagođavanje u organizaciji, standardi znanja, postignuća i vještina, provjera, ocjenjivanje napredovanja deteta. Fokus je na razvoju samostalnog i nezavisnog funkcionisanja, socio-emocionalnih kapaciteta, inicijative, nasuprot stvaranja pasivnog i zavisnog odnosa od drugih, institucija, davanja.

Nekadašnje specijalne škole su transformisane u resursne centre:

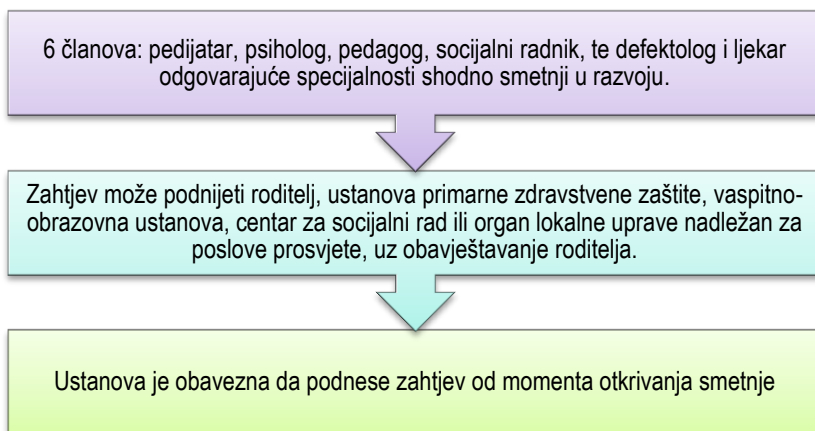
- JU Resursni centar „Peruta Ivanović“, Kotor - za sluh i govor;
- JU Resursni centar „1.jun“, Podgorica - za intelektualne smetnje i autizam;
- JU Resursni centar „Podgorica“ - za tjelesne i smetnje vida.

Orijentisani su na podršku inkluzivnom obrazovanju: rana intervencija, savjetodavni i stručni rad, obuke kadra za rad sa decom sa posebnim obrazovnim potrebama, upotrebu asistivnih tehnologija, potpomognute komunikacije, znakovnog jezika, posuđuju za korišćenje didaktička i nastavna sredstva, udžbenike koji se pripremaju (Brajevo pismo) i dr. U resursni centar na školovanje po posebnom obrazovnom programu upućuju se deca kada je to njihov jedini i najbolji interes.

U sedam škola u Crnoj Gori u integrisanim odjeljenjima dio nastave učenici pohađaju s vršnjacima u redovnoj nastavi, a dio izvode defektolozi prema posebnom programu. Imaju ulogu ekspozitura resursnih centara: kontakt tačke u zajednici, orijentisane na savjetovanje: prilagođavanje prostora, nastavnog procesa, izrada individualizovanog materijala, promocija inkluzije.

JU RC "1. Jun"	JU RC "Podgorica"	JU RC "Dr Peruta Ivanović"
OŠ "Ilija Kišić" Herceg Novi	OŠ "Dušan Korać" BP	OŠ "Boško Buha" Pljevlja
OŠ "Vuk Karadžić" Berane	OŠ "Njegoš" Kotor	OŠ "Olga Golović" Nikšić
		OŠ "Jugoslavija" Bar

U Crnoj Gori 18 komisija na lokalnom nivou predlaže usmjeravanje deteta u odgovarajući obrazovni program

Veoma važnu ulogu imaju pedijatri koji treba na vrijeme da ukažu roditelju na sumnju o postojanju smetnje u razvoju kod deteta kako bi se uključilo u programe rane intervencije, podržali očuvani potencijali. Nužno je pokazati empatiju za roditelje (imati dijete sa smetnjama u razvoju je poseban socio- psihološko-ekonomski izazov) i pružiti psihološku podršku. Neophodno je ukazati roditeljima da je usmjeravanje u interesu deteta, a ne „etiketirajuće“. Ono znači beneficirano uključivanje, podršku, kontinuitet praćenja i školovanja, obezbjeđivanje uslova, pomagala, komunikaciju i protok informacija.

Poseban akcenat staviti na prevenciju odlaganja školovanja pravovremenim upućivanjem i uključivanjem deteta u programe rane intervencije i stimulacije (razvojna savjetovaništa, resursni centri...) uz kontinuiranu psiho-socijalnu podršku roditelja/staratelja. Za to vrijeme sprovesti pripremu za polazak u školu (saradnja sa vrtićima i školama), raditi s roditeljima koji imaju dilemu u odnosu na pravovremeni i zakonom propisan upis u osnovnu školu. Cilj je razumijevanje značaja prvog razreda osnovne škole u socijalizaciji SVE dece, postavljanju osnova za ispunjavanje potencijala, pripreme za njihovo uspješno dalje školsko i akademsko postignuće. Ovo naročito kada je riječ o deci s posebnim obrazovnim potrebama: smetnje u razvoju - tjelesne, intelektualne, senzorne, kombinovane i spektar autizma i teškoće u razvoju - govorno-jezičke, ponašanje, učenje, teška hronična i dugotrajna oboljenja, usljed emocionalne, socijalne, jezičke i kulturološke deprivacije za koje su vršnjačko iskustvo i ambijent višestruko značajni, podstičući i stimulatvni za razvoj ličnosti i životno potrebnih vještina.

